

Як готувати учнів до тестування умінь рецептивних видів мовлення

Перспектива упровадження стандартизованого тесту з іноземної мови (ІМ) в загальну практику незалежного тестування знань, навичок і вмінь випускників середніх шкіл України вимагає залучення освітянської громади до дискусії стосовно *загальної концепції* зазначеного тесту. Не менш вагомим вбачається також з'ясування того, яким чином *процес* його розробки і практичного втілення може забезпечити якість готового тестового продукту й відповідність останнього європейським стандартам і вимогам. Крім того, слід чітко усвідомлювати, яким чином *результат* загальнонаціонального тесту з ІМ вплине на реалізацію освітніх і професійних перспектив молодих українців, а відтак і на успішність інтеграції нашої країни в європейську і світову спільноти.

Деякі із зазначених аспектів уже аналізувалися нами на сторінках цього видання¹. Запропонована в цьому номері стаття має на меті ознайомити вчителів середніх навчальних закладів України з типами тестових завдань, які найчастіше використовуються в європейській практиці вимірювання рівня сформованості вмінь кандидатів у рецептивних видах мовленнєвої діяльності – читанні й аудіюванні, а наведені в ній методичні рекомендації щодо використання певних тестових форматів можуть стати у пригоді для підготовки учнів до складання незалежного тесту з англійської мови.

Співпраця тестологів і вчителів у справі розробки та впровадження стандартизованого тесту з ІМ покликана підвищити обізнаність останніх у тому, що саме буде об'єктом контролю в ньому та за допомогою яких *тестових методів* перевірятимуться мовні і мовленнєві навички та вміння. При цьому слід мати на увазі, що тест, як зазначає Ч.Олдерсон, має відповідати принаймні двом параметрам – навчальним програмам і практичним реаліям шкільного навчання. З одного боку, валідність тесту означає відсутність протиріччя між тим, *чого* навчають, і тим, *що* оцінюють. З іншого боку, виконання цієї умови можливе лише в разі навчання «належним чином», оскільки саме викладання на належному рівні може бути надійною основою підготовки учнів до складання тесту. Таким чином, очевидною є визначна

роль шкільного вчителя як медіатора між розробником тесту і тим, хто його складає². Багаторічний європейський досвід тестування наочно доводить цю думку³.

Оцінювання вмінь читання вже певною мірою було об'єктом нашого розгляду⁴. Вважаємо за доцільне більш деталізовано висвітлити питання *практичного втілення* розглянутих ідей та концептуальних засад, зокрема у порівнянні з оцінкою вмінь аудіювання, адже внаслідок подібної психофізіологічної природи читання та аудіювання мають багато спільних рис і мають бути проаналізовані у комплексі.

Аудіювання (А) і читання (Ч) є рецептивними видами мовленнєвої діяльності (МД). Форми перебігу рецептивних процесів у випадку А і Ч є внутрішніми, експліцитно не вираженими, на відміну від говоріння або письма як продуктивних видів МД, які реалізуються у зовнішньому плані. *Предметом* А і Ч є чужа думка, закодована за допомогою фонетичних або графічних засобів. *Продуктом* А і Ч виступає розуміння прослуханого або прочитаного тексту, а *результатом* вважається реакція людини на прослухане/прочитане⁵.

У контексті розгляду того, яким чином слід готувати випускників загальноосвітніх закладів України до складання незалежного тесту з ІМ, звернемося до Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання (ЗЄР), які експлікують результат навчання А і Ч у термінах дескрипторів рівнів володіння іншомовними вміннями. Оскільки згідно з Програмою⁶ вихідним для випускників шкіл є рівень В1(+), наведемо шкали дескрипторів з Ч і А саме для цього рівня⁷.

РІВЕНЬ В1 – АУДІЮВАННЯ

Загальне слухання

- Може розуміти *лінійну фактичну* інформацію, що стосується *загальних побутових* або пов'язаних з роботою тем, розрізняючи як *основний зміст*, так і *специфічні деталі*, за умови *чіткої артикуляції* та вимови, до якої звук/ла.
- Може розуміти *головний зміст* чіткого *нормативного*

¹ Див.: Національний тест з іноземної мови: ознаки та перспективи розробки // Іноземні мови. – 2007. – №1. – С. 3-6.

² Alderson, J. C. Testing is too important to be left to testers. Plenary Address to the Third Annual Conference on Current Trends in English Language Testing, United Arab Emirates University, May 1999.

³ Eckes, Th. et al. Progress and problems in reforming public language examinations in Europe: cameos from the Baltic States, Greece, Hungary, Poland, Slovenia, France and Germany // Language Testing, Vol. 22. – 2005. – P. 355-379.

⁴ Оцінювання вмінь читання: з досвіду пілотування тестових завдань в межах Проєкту незалежного тестування з іноземних мов // Іноземні мови. – 2007. – № 2. – С. 3-10.

⁵ Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник/ кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С. 117-123, 187-191.

⁶ Англійська мова. Програма /рівень стандарту/ для учнів 2-12 класів середніх загальноосвітніх навчальних закладів. – Київ, 2004. – <http://www.mon.gov.ua>

⁷ Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – С. 65-71.

мовлення про *знайомі теми*, що регулярно зустрічаються на роботі, у школі, на дозвіллі і т.д., у тому числі короткі розповіді.

Розуміння розмови (діалогічного мовлення) носіїв мови

- Може в основному зрозуміти *головний зміст* складної дискусії навколо нього/неї, якщо мова *чітко артикульована*, а вимова нормативна.

Слухання в ролі члена живої розмови

- Може слухати лекцію або розмову у межах своєї сфери, якщо предмет мовлення *знайомий*, презентація *лінійна*, а структура мовлення *чітка*.
- Може зрозуміти *прості послідовні короткі* розмови на *знайомі теми*, якщо вони проходять на *чітко артикульованому* нормативному мовленні.

Слухання оголошень та інструкцій

- Може зрозуміти просту технічну інформацію, напр., оперативні інструкції до побутової техніки. Може зрозуміти детальні вказівки.

Слухання радіо та аудіозаписів

- Може зрозуміти зміст інформації більшості записаних або транслюованих матеріалів на *теми особистих інтересів*, мовлення яких *чітко й нормативне*.
- Може зрозуміти *основний зміст* радіоновин і простіших записаних передач про *знайомі* предмети, якщо мовлення відносно *повільне й чітке*.

РІВЕНЬ В1 – ЧИТАННЯ

Загальне читання

- Може читати послідовний *фактичний* текст про предмети, що стосуються *його/її сфери та інтересів* із *задовільним* рівнем розуміння.

Читання кореспонденції

- Може зрозуміти *опис подій, почуттів і побажань* в особистих листах на рівні, *достатньому* для регулярного листування.

Читання з метою орієнтації

- Може *переглянути* довші тексти, для того щоб *знайти* бажану *інформацію*, *зібрати інформацію* з різних частин тексту або з різних текстів з метою виконання спеціального завдання.
- Може *знайти і зрозуміти* необхідну інформацію у *повсякденних матеріалах*, таких як листи, брошури і короткі офіційні документи.

Читання для отримання інформації та аргументації

- Може знаходити *основні* положення в аргументованому тексті з *чіткою* структурою. Може визначати послідовність аргументацій у низці публікацій, хоча *й не завжди детально*.
- Може знаходити *основні* положення у *простих газет-*

них статтях на знайомі теми (про знайомі предмети).

Читання інструкцій

- Може зрозуміти *чітко* написані *прості* інструкції щодо частини/деталі обладнання.

Як видно з наведених дескрипторів, під час розробки тесту з ІМ важливо мати на увазі, які *типи текстів* є придатними у зазначеній тестовій ситуації, які *сфери спілкування* задіяні в них та яку *тематику* вони охоплюють. Зазначені *якісні* характеристики запропонованих текстів (input texts) мають корелювати з певними *кількісними* параметрами, основними з яких у випадку Ч вважаються *довжина* тексту (кількість слів), а в разі А – *тривалість* (хвилини) і *швидкість* (кількість слів за хвилину) звучання тексту. Базові вимоги щодо цього викладено у Програмі. У статті зосередимося на тому, які *вміння* А і Ч мають стати об'єктом вимірювання у незалежному тесті з ІМ. Зазначимо при цьому, що в тестології важливо якомога точніше вичленити операції кожного вміння, що перевіряється, тому вважаємо за доцільне звернутися до більш детального розгляду вмінь А і Ч у працях А. Х'юза та Ч. Олдерсона)¹.

В загальному вигляді вимірювані вміння А і Ч можуть бути представлені таким чином (за Ч. Олдерсоном):

Розпізнавання	<ul style="list-style-type: none"> ▪ основного змісту або ідеї тексту (gist) ▪ деталей тексту 	висловлених експліцитно або висловлених імпліцитно
Розуміння закодованих у тексті	<ul style="list-style-type: none"> ▪ думки мовця/автора тексту ▪ ставлення/настрою мовця/автора тексту висновку/ висновків 	
Оцінка	<ul style="list-style-type: none"> ▪ комунікативного задуму мовця/автора тексту ▪ структури і зв'язків у тексті 	

У загальному вмінні *аудіювання* А.Х'юз виділяє такі вміння (operations):

- *глобальне* – розуміння головного змісту, сприймання лінії аргументації, розпізнавання ставлення мовця;
- *інформаційне* – розуміння фактичної інформації, розуміння й виконання інструкцій, розуміння прохання допомогти тощо, вміння слідкувати за розвитком подій в оповіданні, розпізнавання і розуміння висловлювання поглядів, вражень, порівнянь, уподобань, невдоволень, вибачення тощо;
- *інтераційне* – розуміння привітання, висловлювання згоди/незгоди, ідентифікація наміру мовця, знаків його невпевненості, розуміння/нерозуміння, прохання пояснити, висловити думку тощо, вміння зрозуміти на слух.

У загальному вмінні *читати* цитований автор вбачає два важливі вміння, а саме вміння *швидкого* (expedi-

¹ Hughes, A. Testing for Language Teachers. – Cambridge University Press, 1989. – P. 138-139, 161-162; Alderson J. C. et al. Analysing Tests of Reading and Listening in Relation to the Common European Framework of Reference: The Experience of the Dutch CEFR Construct Project // Language Assessment Quarterly, 3(1), 2006. – P. 3-30.

tious) і *вдумливого* (careful) читання. Вміння **швидкого читання** він далі розподіляє на *skimming*, *search reading* і *scanning*, які можна співвіднести з поняттями ознайомлювального, пошукового і переглядового видів читання, загальноприйнятими у вітчизняній методиці¹. Так, володіння навичками і вміннями ознайомлювального читання (*skimming*) означає, що читач може швидко й ефективно вилучати основний зміст і тему дискурсу, визначати структуру тексту, встановлювати відповідність тексту (або його частин) особистим потребам у вилученні певної інформації. У випадку пошукового читання (*search reading*) читач може швидко знаходити в тексті необхідну інформацію, визначену/обумовлену завданням. Переглядове читання (*scanning*) передбачає вміння швидко знаходити в тексті певні цифри, кількісні/часткові показники, а також конкретні статті/пункти або прізвища у каталозі, бібліографічному списку, довіднику, розкладі тощо. Навчаючи учнів читати, вчителі слід формувати в них відповідні стратегії читання, про що йтиметься далі.

Метою **вдумливого читання** (careful reading – «вивчаюче читання», або «читання з повним розумінням тексту», згідно з вітчизняною термінологією²) є досягнення повного і точного розуміння інформації тексту і критичного осмислення цієї інформації. Уточнюючи природу вміння вдумливого читання, А. Х'юз виділяє такі його складники:

- розпізнавання займенникової референції (pronominal reference) і дискурсивних маркерів (discourse markers);
- інтерпретація складних речень і речень, що передають основний зміст;
- визначення логічної організації тексту і лінії аргументації;
- розмежування тверджень від прикладів, розпізнавання головної ідеї, переданої експліцитно або імпліцитно;
- розпізнавання авторського задуму і ставлення/емоцій;
- ідентифікація адресата тексту, типу тексту (стаття, щоденник тощо);
- розмежування факту від думки, гіпотези від факту, факту від чуток.

У процесі вдумливого читання учень має вміти реалізувати мовленнєву здогадку щодо значення того чи іншого незнайомого слова, спираючись на контекст (inference from context), а також робити висновки щодо змісту тексту, спираючись як на свої позамовні знання світу (propositional inferences), так і на поєднання останніх з інформацією тексту (pragmatic inferences).

Знання складу зазначених вмінь А і Ч дозволяє тестологам визначити/передбачити, що саме вони хочуть перевірити, а звідси й обрати адекватні меті тестові зав-

дання. Зі свого боку, вчитель також має знати сутність умінь, що перевірятимуться. Це дасть йому змогу під час підготовки учнів до складання тестового іспиту використовувати адекватні тестові завдання, знати тонкощі їх виконання і вміти організувати ефективну практику учнів.

Серед існуючої безлічі тестових завдань для перевірки А найбільш поширеними Х'юз вважає множинний вибір (multiple choice), заповнення пропусків (gap filling), перенесення інформації (information transfer), нотування (note taking), частковий диктант (partial dictation), транскрибування (transcription). Для перевірки вмінь Ч переважно використовуються множинний вибір (multiple choice), правильна/неправильна відповідь (True/False/Not given), короткі відповіді на запитання (short answer questions), заповнення пропусків (gap filling), перенесення інформації (information transfer). Оскільки цю статтю ми присвячуємо підготовці до складання іспиту на досягнення рівня В1(+), то зосередимося на тестових методах, найбільш прийнятних для перевірки вмінь ІМ саме на цьому рівні. З цією метою звернемося до досвіду міжнародного іспиту FCE (First Certificate in English), який розроблений тестологами Кембриджського Екзаменаційного Синдикату (UCLES) і який має всесвітнє визнання своєї якості.

Згідно з пануючою у тестології точкою зору сучасні іспити мають відображати реальні життєві ситуації, в яких людині потрібно прослухати або прочитати щось іноземною мовою. Оскільки в реальному житті ми слухаємо й читаємо з багатим розмаїттям цілей, то й тест з А і Ч (Listening and Reading paper) має містити кілька завдань, що мають перевіряти різні вміння аудіювання й читання. Розглянемо окремі тестові завдання детальніше й надамо рекомендації щодо їх виконання.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ВМІНЬ АУДІЮВАННЯ

Для перевірки вміння *розуміти основний зміст, головні ідеї, деталі, а також розрізняти мовленнєві функції, ставлення, наміри, почуття і думки*, висловлені мовцем/мовцями, використовується тестове завдання **множинний вибір** (multiple choice).

Кандидат має прослухати кілька (як правило, вісім) уривків монологічного або діалогічного мовлення, не пов'язаних один з одним змістовно, кожен з яких триває 30 секунд. До кожного уривка ставиться запитання множинного вибору з трьома опціями. Питання пропонуються в письмовому вигляді, а також проголошуються диктором. Кожний уривок звучить двічі.

Для підготовки до успішного виконання подібного тестового завдання можна запропонувати наступний алгоритм:

¹ Методика навчання іноземних мов у середніх навчальних закладах: Підручник/ кол. авторів під керівн. С.Ю.Ніколаєвої. – К.: Ленвіт, 2002. – С.199-201, 203-204.

² Цит. праця. – С.201-203.

- Використайте ефективно час, який дається на ознайомлення із запитаннями до тексту. Прочитайте запитання уважно, через них ви можете здогадатися про тему тексту. Іноді варто підкреслити ключові слова у запитанні, адже мовці можуть використати саме їх або їхні синоніми та антоніми.
- Під час прослуховування тексту зосередьтеся на головному змісті. Вам не потрібно розуміти кожне слово, тому ігноруйте другорядні деталі.
- Після першого прослуховування оберіть одну із опцій. Під час другого прослуховування зосередьтеся на деталях, які мають або підтвердити, або спростувати ваше попереднє судження.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

Для перевірки вміння *розуміти основний зміст, головні ідеї, деталі, а також розрізняти мовленнєві функції, ставлення, наміри, почуття і думки*, висловлені мовцем/мовцями, також використовується тестове завдання **множинне зіставлення (multiple matching)**. Як і в описаному вище завданні, кандидатів пропонується прослухати кілька коротких уривків монологів (тривалістю 30 секунд), але цього разу уривки пов'язані між собою тематично або за мовленнєвими функціями. Завдання передбачає зіставлення змісту прослуханого із твердженнями, малюнками, таблицями, поданими на папері. Серед варіантів, запропонованих для зіставлення, завжди є зайвий, який не співвідноситься із жодним уривком. Слід також звернути увагу на поданий зразок і не використовувати його при виконанні завдання.

Мета цього завдання – перевірити вміння розуміти асоціації, ставлення, дефініції, а також уміння узагальнювати зміст довших текстів і розуміти їх основний зміст.

Успішне виконання зазначеного тестового завдання може бути наслідком наступних дій кандидатів:

- Уважно прочитайте інструкцію до завдання і надані твердження (опції) для зіставлення з аудіотекстом. Це допоможе вам здогадатися про тему уривків і налаштуватися на їх сприйняття – активізувати свої попередні знання з теми і словниковий запас.
- Прослуховуючи текст, ігноруйте незнайомі слова, намагайтеся виділити ключову інформацію та зосередитися на її розумінні. Вона часто передається словами, які вживаються у тексті і у твердженнях, які ви переглядали.
- Під час другого прослуховування підтвердіть або спростуйте свої припущення.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

Для перевірки вміння *розуміти основний зміст, головні ідеї, деталі або знаходити необхідну/бажану інформацію* застосовуються тестові завдання у **заповненні**, які мають форму нотування (note taking), заповнення пропусків у тексті (gap/blank filling), заповнення таблиць (table completion) та доповнення/завершення речень (sentence completion). Кандидат має прослухати

текст (монолог або діалог) тривалістю приблизно 3 хвилини і виконати відповідне тестове завдання. Від кандидатів вимагається зробити нотатки, заповнити таблицю тощо за допомогою обмеженої кількості слів (зазвичай – не більше трьох слів).

Тестові завдання на заповнення передбачають вільно конструйовану відповідь на запитання, що, на відміну від завдань з вибірковою відповіддю, додає складності (узагальнення змісту, формулювання відповіді) та вимагає від кандидата більшої самостійності. Тому під час підготовки до іспиту можна запропонувати більше уваги приділяти тренуванню у виконанні саме цих завдань і скористатися наступними порадами:

- Уважно прочитайте таблицю, офіційну форму, текст із пропусками, щоб зрозуміти, на вилучення якої саме специфічної інформації з аудіотексту націлює вас завдання. Як правило, це з'ясування того, „що зроблено”, а також того, „хто”, „коли”, „де” виконав ці дії.
- Пам'ятайте, що ті вирази, які ви чуєте в аудіотексті, не завжди можна дослівно використати у відповіді: іноді вам потрібно перефразувати їх для того, щоб кількість слів задовольняла максимум, зазначений в інструкції до виконання завдання.
- Виконуючи завдання на доповнення/завершення речень, ще до прослуховування тексту варто передбачити, яке саме слово пропущене. Перш за все, важливо визначити його приналежність до певної частини мови, тобто з'ясувати, чи це є іменник, дієслово, займенник тощо. Обираючи правильну відповідь, намагайтеся використати найбільш прийнятне слово та його форму.
- Незначні орфографічні помилки не впливають на оцінку правильності вашої відповіді, однак намагайтеся бути уважними і висловлюйте свій задум чітко й зрозуміло.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

Тестові завдання типу **вибір правильної відповіді серед двох (True/False) або трьох (True/False/Not given) запропонованих варіантів** мають на меті перевірку тих самих умінь, що і в щойно описаному випадку, але на іншому текстовому матеріалі.

Кандидат має прослухати текст (монолог або діалог) тривалістю близько трьох хвилин. Твердження, що відображають зміст тексту, мають бути оцінені кандидатом як правильні, неправильні або такі, що взагалі не згадувалися у тексті. Наведемо можливий алгоритм виконання зазначеного типу тестових завдань.

- Прогляньте завдання перед прослуховуванням тексту. Спираючись на інструкцію та подані запитання, спробуйте здогадатись, якою буде тема запропонованого тексту, і передбачити, про що йтиметься в ньому.
- У процесі першого прослуховування спробуйте зрозуміти основний зміст тексту. Позначте відповіді, в яких ви повністю впевнені.
- Під час паузи перед другим прослуховуванням уважно прочитайте запитання, на які ви не відповідали – це

допоможе вам зосередитися на них, коли ви будете слухати текст удруге.

- Слухаючи текст повторно, позначте відповіді на запитання, що залишилися, та одночасно пересвідчіться у правильності вже наданих відповідей.
- Звертайте особливу увагу на *деталі* описів, про які йдеться в аудіотексті – *хто* або *що* знаходиться у центрі описаної в тексті ситуації, які *якості* та *атрибути* властиві основним персонажам, які *дії* вони виконують, *як* перебігають події тощо. Це завдання зазвичай базується саме на розумінні деталей і тонкощів, і саме деталі допоможуть вам визначитися, правильна чи неправильна інформація подана у завданні, а також чи згадуються взагалі певні фрагменти описів/подій.
- У випадку, коли незнайомі слова заважають розумінню тексту, спробуйте знайти певні асоціації до цих слів або здогадатися про їх значення з контексту.
- Не залишайте жодного запитання без відповіді! Навіть якщо ви не впевнені повністю у правильності вашої реакції, позначте відповідь, яка здається вам найбільш вірогідною.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

ТЕСТОВІ ЗАВДАННЯ ДЛЯ ПЕРЕВІРКИ ВМІНЬ ЧИТАННЯ

Для перевірки розуміння *головних положень тексту* (gist) прийнятним вважається завдання у **множинному зіставленні** (multiple matching), в тому числі зіставленні заголовків (headings) або ключових речень (summary sentences) із текстами або абзацами (paragraphs) тексту.

Той, хто виконує тестове завдання, має прочитати перелік заголовків/ключових речень і звернути увагу на зразок, який подається. Заголовок/ключове речення-зразок співвідноситься, як правило, з першим абзацем. Потім кандидату слід встановити, який заголовок/ключове речення краще відображає зміст решти абзаців. Серед заголовків/ключових речень завжди є зайвий/зайве, який/яке не співвідноситься із жодним абзацем. Відповіді у формі літер (A-...) мають бути занесені у відповідні графи на спеціальному бланку.

При підготовці до виконання тестових завдань у множинному зіставленні учневі можна запропонувати стратегію швидкого читання (skimming) у такому алгоритмі роботи:

- Прочитайте заголовки/ключові речення. Кожний/кожне з них відображає головну ідею абзацу. Підкресліть в них ключові слова.
- Прочитайте текст/абзаци тексту. У кожному тексті/абзаци знайдіть речення, які відображають ту саму ідею, що й заголовки/ключові речення. Як правило, це перший та останній абзаци (introduction and conclusion) тексту, а також перше й останнє речення абзаца (topic sentence and restatement).
- Головна ідея кожного тексту/абзаца зазвичай висловлюється за допомогою слів, які відображають той самий зміст, що й ключові слова заголовків/ключових речень.

- Прочитайте текст/абзаци тексту вдруге. Уважно перевірте, чи підкреслене дійсно висвітлює ту саму ідею, що й заголовки/ключові речення.
- Із переліку заголовків/ключових речень викресліть по черзі ті, що вже застосовані.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

Завдання у **множинному зіставленні** (multiple matching), але дещо іншого виду, використовується для перевірки вміння *знаходити необхідну/бажану інформацію* в одному довгому або декількох невеличких текстах, пов'язаних між собою тематично. У цьому випадку завдання містить твердження або запитання, які у більшості випадків розташовані перед текстом/текстами. Іноді інформація до них може бути знайдена в більш ніж одному абзаци/тексті.

Тестове завдання, що розглядається, потребує від кандидатів уміння переглядового й пошукового читання. Учнів потрібно навчити користуватися стратегією **scanning/search reading**, яка передбачає швидке читання довгих текстів без аналізу й розуміння усього змісту й деталей. При цьому пропонується такий порядок виконання дій:

- Спочатку швидко перегляньте увесь текст/тексти, щоб уявити його/їхній основний зміст.
- Уважно прочитайте твердження/запитання, відповіді на які вам слід знайти у тексті/текстах. Знайдіть і підкресліть в них ключові слова.
- Зверніть увагу на те, скільки разів вам потрібно використати кожне твердження/запитання, тобто скільки разів співвіднести його з текстом/текстами. Це має бути особливо позначено біля твердження/запитання (наприклад, 1, 2, 3 означає, що до даного твердження/запитання потрібні три відповіді).
- Зверніть увагу на зразок, поданий з позначкою (O), і викресліть його, для того щоб не використати його знову. Це буде вважатися помилкою.
- Починайте читати текст/тексти у швидкому темпі – він/вони зазвичай дуже великі за обсягом. Позначте ті частини тексту або тексти, які, на ваш погляд, містять бажану інформацію. Пам'ятайте, що вона зазвичай передається за допомогою слів, які відображають той самий зміст, що й ключові слова тверджень/запитань.
- Читайте позначені частини тексту/текстів особливо уважно, зіставляючи їхній зміст із твердженнями/запитаннями. Якщо визначили відповідь, занесіть її у бланк.
- Після перевірки всього завдання уважно занесіть усі відповіді у бланк.

З метою перевірки вміння *детального розуміння* тексту, в тому числі думки і ставлення, передані в ньому, використовується завдання у **множинному виборі** (multiple choice).

Кандидат має уважно прочитати текст, для того щоб відчутти різницю між схожими, на перший погляд, точками зору/думками, причинами та наслідками. Завдан-

ня може містити запитання щодо розрізнення значень окремих слів та виразів у певному контексті, а також змістову співвіднесеність (reference) слів, наприклад, займенників (e.g. What does 'it' refer to?) тощо.

Варіанти (options) множинного вибору (як правило, їх буває чотири: A-D) розташовані нижче тексту. Вони подані в тому ж порядку, в якому інформація розгортається в тексті. Це дає учневі змогу стежити за розвитком тексту, читаючи запитання. Останнє із запитань може стосуватися інтерпретації усього тексту, наприклад, переданих у ньому наміру, ставлень або точок зору.

Для правильного детального розуміння тексту можна порекомендувати кандидатові обрати стратегію вдумливого читання і діяти наступним чином:

- Прочитайте текст спочатку швидко, щоб визначити його тему, зрозуміти основний зміст і головну ідею. Намагайтесь ігнорувати незнайомі слова, а якщо слово важливе для розуміння змісту, спробуйте здогадатися про його значення із контексту.
- Прочитайте текст удруге повільно, уважно, при необхідності перечитуючи його окремі частини для досягнення якомога точнішого розуміння.
- Прочитайте уважно запитання (1-....) та варіанти відповіді (опції) до них (A-D). Знайдіть і підкресліть ті частини тексту, в яких містяться відповіді на запитання. Звертайте особливу увагу на ті слова, які впливають на точність передачі інформації, наприклад, такі як all, most, everyone, always, never, occasionally, модальні дієслова.
- Пам'ятайте, що всі опції виглядають правдоподібними, але лише одна відповідь є правильною. Решта здаються правильними тому, що насправді є частково правильними; інші опції містять елемент правди, але сформульовані надто вузько, щоб повністю відповідати змісту тексту. Нарешті, деякі опції правильні самі по собі, але не відповідають на поставлене запитання.
- Подивіться на опції ще раз і перевірте, чи вони дійсно співвідносяться з підкресленими частинами тексту. Якщо так, уважно перечитайте ці частини та проаналізуйте кожну опцію, викресліть ті з них, які є частково правильними, містять елемент правди або правильні, але не відповідають на запитання.
- Для кращої здогадки про значення незнайомих слів можна порадити використання наступних прийомів:
 - проведіть асоціативні паралелі незнайомого слова з будь-якими словами вашої рідної мови;
 - з'ясуйте, чи незнайоме слово утворене від слова, яке ви знаєте;
 - подивіться уважно, чи вживається це слово в іншому контексті далі/нижче;
 - встановіть, чи у тексті використані пояснення, синоніми або антоніми до цього слова.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

Для перевірки вмінь визначати структуру тексту використовується тестове завдання на заповнення пропусків у тексті (gapped text/gap filling). Кандидат має прочитати текст з певною кількістю пропусків (зазвичай 6-7) і заповнити їх за допомогою абзаців або речень, які були вилучені з тексту та подані після нього у змішаному порядку. Кожний пропуск має один правильний/ймовірний варіант заповнення. Серед абзаців або речень завжди є зайвий/зайве, який/яке не співвідноситься із жодним пропуском.

Для правильного виконання цього тестового завдання учнів слід навчати цілеспрямованого аналізу змісту на основі мовних явищ та логічних зв'язків, що передбачає обрання стратегії уважного, вдумливого читання. У пригоді можуть стати наступні поради:

- Спочатку подивіться на заголовок тексту, щоб уявити, про що в ньому йдеться. Це може полегшити й прискорити розуміння головної ідеї та основного змісту тексту при читанні.
- Зверніть увагу на зразок, поданий у першому абзаці або після нього, і прочитайте відповідний уривок тексту.
- Прочитайте уважно весь текст, встановіть його основний зміст і структуру/логіку розгортання подій, що описуються в ньому.
- Читайте уважно частини тексту перед і після пропусків. Визначіть основний зміст кожної частини тексту перед і після пропусків. Іноді слушним вважається підкреслювання ключових слів та виразів. Спробуйте здогадатися, яка інформація пропущена.
- Уважно прочитайте абзаци/речення, вилучені з тексту. Визначіть їх основний зміст.
- Спираючись на здогадку, знайдіть серед абзаців/речень той/те, що відповідає змісту частини, яку ви аналізуєте.
- Перевірте своє припущення за допомогою граматичних ознак (займенники, часи дієслова, число).
- Навіть якщо ви не впевнені у правильності вибору, переходьте до наступних питань – цілком ймовірно, що їх аналіз підтвердить або спростує вашу думку та допоможе знайти правильне рішення.
- Прочитайте текст із заповненими вами пропусками ще раз. Перевірте, чи він має сенс, логіку та зв'язність викладу.
- Після перевірки усього завдання уважно занесіть відповіді у бланк.

О.Г.Квасова (Київ)
Л.В.Гнаповська (Суми)